

Stora svenska män 3 Axel Oxenstierna

Risberg, Emilie

55 Az Öreskrifter för folket 17.

Polygon
Saml.

STORA SVENSKA MÄN

TECKNADE FÖR FOLKET.

III.

AXEL OXENSTIERNA.

Andra upplagan.

Med 9 illustrationer.

Axel Oxenstierna.

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris: 25 öre.

Öreskrifter för folket.

En samling smärre skrifter, lämpliga för folkläsnung och för sockenbibliotek samt till premier i folkskolor.

 Hvarje häfte med en eller flera illustrationer.

N:o	Öre.	N:o	Öre.
1. Thomasson, P., Kung Oskar och Skogvaktaren	25.	29, 30, 31. Gamla historier för folket. 3:e, 4:e och 5:e saml. à . . .	20.
2. Svenska kröningar	25.	32. Thomasson, P., Fosterländska sånger	20.
3. Sylvia, På Söder. — Onsdagsbröllopet	25.	33. Mankell, J., Från Pultava till Bender	25.
4. Nepomuk, Starke Per	20.	34. Hans, som kom till folkhögskolan	25.
5. — En Bonde o. en Soldat	20.	35, 36, 37. Asbjörnsen o. Moe, Norska folksagor och äfventyr. Tre häften, hvardera à	25.
6. — De begge Limporna	10.	38. Starbäck, C. G., Svenskarne på Als	25.
7. Christofer Polhem och hans verk	20.	39. Carlén, O., Svenska slott	50.
8. Gamla historier för folket. 1:a samlingen	20.	40. — Svenska konungadöttrars förmälning	30.
9. Schwartz, Räddande Engel och Drottning	20.	41. Mankell, J., Karl XI i slaget vid Lund	25.
10. Gamla historier för folket. 2:a samlingen	20.	42. Thomasson, P., Klockarens Mari	25.
11. Mankell, J., Karl XII vid Pultava	25.	43. — Tvenne Pennteckningar	25.
12. Thomasson, P., Den blifvande Bispen	25.	44. Eugenie, Svenska prinsessor	25.
13. Thomasson, P., En fyndig Bonde	25.	45, 46, 47. Fosterländska dikter och sånger. 3:ne häften à	25.
14. Onkel Adam, Vara och synas	25.	48. Mattis, För hundra år sedan. Historisk skildring	25.
15. Stora Svenska män. 1. C. v. Linné	25.	49. Thomasson, P., Gustaf Vasa och Dalmasen	25.
16. — 2. Birger Jarl	25.	50. Thomasson, P., Gustaf III och Smälänningen	20.
17. — 3. Axel Oxenstierna	25.	51. Thomasson, P., Karl XV och Dalkullan	20.
18. Nepomuk, Laga Skifte	25.	52. Mankell, J., Slaget vid Narva	25.
19. Hedin, S. A., Sveriges och Norges förening	25.	53. Mellin, G. H., Blomman på Kinnekulle	50.
20. Mankell, Jul., Öfvergången af Stora Bält	25.	54. Axelson, M., Sekter Lundbergs bröllop	40.
21. Stora Svenska män. 4. Es. Tegné	25.		
22. — 5. Magnus Stenbock	25.		
23. — 6. Jakob Berzelius	25.		
24. Nya Riksdags-ordningen	25.		
25. Thomasson, P., En gåfva af Kung Karl	25.		
26. Thomasson, P., Mäster Blomma	25.		
27. — Braskans marknadsresa	25.		

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

Axel Oxenstiernas staty i Stockholm.

STORA SVENSKA MÄN

TECKNADE FÖR FOLKET.

III.

AXEL OXENSTIERNA.

Andra upplagan.

MED 9 ILLUSTRATIONER.

STOCKHOLM.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STORA SVENSKA MÅN

STORA SVENSKA MÅN

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1894.

Om alla europeiska ministrar befunne sig på samma skepp, borde styret öfverlämnas åt den svenska rikskanslern," sade en gång kardinal Mazarin; och hvem påminner sig icke gärna detta yttrande af en stor statsman om vår störste, om Gustaf Adolfs vän och rådgifvare, i lifvet fosterlandets stöd och efter döden dess stolthet! Ty sanningen af detta omdöme om Oxenstiernas värdighet, att vara öfverstyrman för allt hvad ministrar heter, låg ej allenast i hans bevisade förmåga att väl och lyckligt föra Sveriges statsskepp förbi alla klippor och bränningar, vinnande åt dess flagga en aldrig förr anad ära, utan ännu mer i de grundsatser af rättvisa, uppriktighet och heder, hvarefter han styrde kursen på en tid, då falskhet och egennyttas eljes ansågos oskiljaktiga från all högre statskonst. *"Rättesnöret för Sveriges styrelse har alltid varit och skall, med Guds hjälp, alltid blifva rättvisa och ett kristeligt regemente,"* så lydde den regel och trosartikel han följde och lämnade i arf åt efterkommande. Det var genom den som han fullt häfdade sin plats såsom arfvingen af stora fädrens statsmannavishet, då han — själf trettonde *) i rätt nedstigande linie af familjen Oxenstierna — intog säte vid rådsbordet.

*) Enligt den kritiska utredningen i Biogr. Lexikon. Därefter böra andra uppgifter rättas.

Oxenstiernornas ätt uppstiger ända till trettonde århundradet, då stamfadern Benedict, herre till Langserum i Småland, var riksråd under Erik XI och Waldemar. Stora själgåfvor utmärkte ännu vida mer än rikedom och makt denna talrika och lysande släkt, öfver hvilken dock en mörk skugga faller under största delen af Kalmarunionen, ty dess mest framstående medlemmar omfattade då Danmarks sak i stället för fäderneslandets och kämpade såsom varma försvarare af de för Sverige så olyckliga danska regenterna. Men bristen på fosterlandstrohet blef ej heller ostraffad. Den stolte och härsklystne ärkebiskopen Jöns Bengtsson måste, efter de bittra och hårdnackade fejderna mot Karl Knutsson, oakadt all sin makt, sin kraft och sitt mod, dö öfvervunnen, fattig och landsflyktig, "begråten af ingen, hatad af de flesta, fruktad af alla". Och den förr så blomstrande ätten var få årtionden därefter nära sitt uteslocknande. Under Svante Stures tid fanns ej mer än en enda Oxenstierna i lifvet: Krister Bengtsson till Mörby. Efter ett barnlöst äktenskap gifte denne om sig med maltheserriddaren Påfvel Sehesteds dotter Anna, med hvilken han visserligen fick tolf barn, men icke dessmindre tycktes han dömd att dö såsom den siste af sin ätt, ty alla barnen dogo strax efter födelsen.

En saga — af Peringsköld anförd såsom trovärdig — berättar, att Hin Onde kom och vred halsen af alla Krister Bengtssons barn natten efter deras födelse, då de ännu icke hunnit bli döpta. Men kort innan fru Anna skulle föda det trettonde barnet, fick hon i en dröm veta, att det skulle blifva en son och att, om han genast döptes till Gabriel, så skulle han få lefva och blifva stamfader för en stor och mäktig afkomma. Hon berättade drömmen för herr Krister. Snart därefter föddes gossen, blef så fort som möjligt döpt och erhö

namnet Gabriel, ehuru ingen i släkten förut hetat så. Natten därefter kom den onde anden med buller och då rusande genom luften. Dörren slogs häftigt upp och en ilskefull röst ropade: "Heter du Gabriel, heter du Gabriel?" — En af de i rummet varande hustrurna svarade: "Ja, Gabriel heter han i Herrans Jesu namn!" Då slogs dörren igen så hårdt, att hela byggningen darrade och förstugutaket störtade ned, hvarpå anden försvann och lät aldrig mer höra utaf sig. Mer barnet växte till och vårdades under bön och sång af gudfruktiga kvinnor; och när dessa någon gång slumrade och gossen började gråta, framkommo änglar i skepnad af små älfvor och rörde vaggan samt sjöngo med späda röster barnet åter till hvila.

Krister Oxenstierna blef icke långt därefter hals-huggen i Stockholms blodbad. Men Gabriel — från födelsen änglars och människors älskling — växte upp i gudsfruktan, kunskaper och ridderliga öfningar, förvärfvande sig allmän kärlek och aktning. Christian Tyrann hade velat aflifva äfven honom och han hade redan blifvit förd i fängelse, men räddades genom skarprättaren. Under Gustaf Vasa blef han riksråd, under Erik XIV friherre — den första i Sverige som vid Eriks kröning bekläddes med denna värdighet. Och af Johan III upphöjdes han till riksmarsk, ehuru väl han troget tjänat dennes olycklige broder, uppriktigt varnat honom i fråga om hans många giftermålsförslag och förföljelserna mot Sturarne samt undvikit att taga del i striderna vid hans afsättning. Med sin husfru, Beata Trolle, hade han sex söner och fem döttrar, hvilka alla uppnått mogna år innan föräldrarna vid hög ålder lämnade världen. Sista året af sin lefnad inbjöd herr Gabriel hela sin släkt att fira julen hos honom på Mörby. Talrika gäster infunno sig; och då alla voro församlade, lät gubben sina barn, mågar,

sonhustrur och barnbarn, tillsammans femtio personer, taga i ring midt på salsgolfvet. Till och med de späda barnbarn, som ännu icke kunde gå, skulle, burna af sina ammor, vara med i kretsen. De bägge gamla trädde därpå in i ringen och började med hvarandra dansen, hvilken sedan fortsattes hela raden igenom. Denna dans lefde länge i kärt minne hos den talrika släkten och omtalades ännu i lång tid efteråt öfver hela riket under namn af *Mörbyteken*.

Bland barnbarnen uti den glada ringen befann sig en ännu ej tvåårig gosse med ljust hår och lifliga blå ögon. Det var den sedan så frejdstore Axel Oxenstierna, son af riks- och kammarrådet Gustaf Gabrielsson och dess husfru, Barbro Axelsdotter Bjelke, en faster till drottning Gunilla.

Född den 16 juni 1583 på Fånö i Upland, blef Axel Oxenstierna med sina bröder uppfostrad hemma hos föräldrarna i tukt och sträng ordning. Till lärare hade han en student från Småland, vid namn Isak Rothovius, hvilken i fattigdom arbetat sig igenom skola och högre läroverk samt slutligen blef biskop i Åbo. Undervisningen drefs med fullt allvar och alla bröderna Oxenstierna gjorde betydliga framsteg, men i synnerhet Axel, som var den äldste och till själsförmögenheter mest begåfvad. Fadern dog 1597, allmänt högaktad och saknad. Fru Barbro skickade året därpå sina söner, under Rothovius' ledning utomlands, på det de ej skulle blifva invecklade i de tvistigheter, som hon förutsåg skulle i många år ännu oroa fäderneslandet. De reste till Tyskland och besökte där de mest utmärkta lärosäten: Rostock, Jena, Wittenberg m. fl. Den unge Axel studerade — utom stats- och rättslära, främmande språk och ridderliga öfningar — teologien med ett allvar, som hade han ämnat blifva präst. Vid universitetet i Wittenberg försvarade

han, med utmärkt lärdom och skarpsinnighet, fyra teologiska afhandlingar och bibehöll i hela sin lefnad en stor förkärlek för denna vetenskap, hvaruti han ock var så erkänt skicklig, att prästerskapet ofta i kinkiga fall vädjade till hans mening. I latin förvärfvade han så grundlig kunskap, att han uttryckte sig på detta språk med samma lätthet och med vida större prydlighet än på modersmålet, ehuru han äfven på detta var en för sin tid stor talare. År 1602 började de unga Oxenstiernorna besöka åtskilliga af de protestantiska hofven, men måste snart återvända hem i följd af Carl IX:s stränga påbud, att alla utomlands vistande svenska adelsmän skulle utan dröjsmål förfoga sig hem, för att aflägga hyllningsed.

Så snart Oxenstiernorna inställde sig hos konungen, fattade denne ett särdeles behag för herr Axel, hvilken han kort därefter utnämnde till kammarjunkare. Och redan vid tjugutre års ålder hade kammarjunkaren gjort sig så fördelaktigt känd, att ett statsvärf blef honom uppdraget: en beskickning till Mecklenburg, som lär ha afsett att bereda det två år senare fullbordade giftermålet mellan konungens systerdotter Margareta och hertig Johan Albrekt. Oxenstierna besökte därefter i konungens ärenden äfven några andra tyska hof och blef, ännu frånvarande, af honom kallad till riksråd. Den var 1609 som den skarpe människokännaren Carl så utmärkte en tjugusexårig ädling. Snart därefter skickade han honom till Revel, för att bilägga åtskilliga misshälligheter och utnämnde honom 1610 till legat vid danska hofvet, för att uppgöra några ännu kvarstående tvistepunkter och grundlägga en varaktig fred. Detta lyckades icke. Men den nu sjuke och knarrige konungen tog likväl ej sitt förtroende från en man, hvars värde och duglighet han länge sedan upptäckt, utan utnämnde honom i sitt testa-

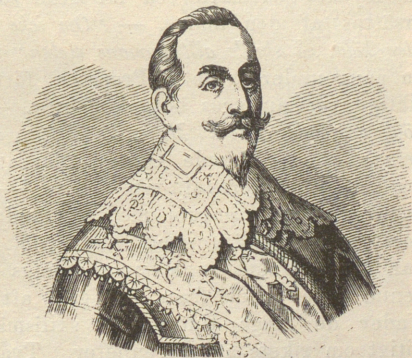
mente till en af de kungliga barnens förmyndare och ledamot af regeringen. Oxenstierna var också, jämte blott en till af riksråden, närvarande vid den åldrige konungens dödsbädd.

På riksdagen i Nyköping afsade sig änkedrottningen och hertig Johan genom Oxenstierna all andel i styrelsen; och sedan ständerna förklarad den sjuttonårige Gustaf Adolf för fullmyndig konung utnämnde han genast sin tjuguaåttåårige för detta förmyndare till rikskansler. Oxenstierna blef från den dagen själen i hela den inre förvaltningen, i riksmöten och rådslag, i diplomatiska underhandlingar med främmande makter. Och äfven där den unge konungen förde sitt hjältesvärd mot rikets fiender blef kanslern icke sällan en viktig del af krigsföringen uppdragen, såsom då Gustaf Adolf från sina fälttåg i Polen om höstarna återvände hem, då han nästan alltid förordnade sin gunstling att ansvara för både här och land.

Redan innan Axel Oxenstierna kallades till ett så mäktigt ingripande i statens öden hade han blifvit gift man och familjefader. 1608 firade han sitt bröllop med Anna Åkesdotter Bååt af Tidön, och midsommardagen 1611 föddes deras första son, Gustaf. Flera hoppgifvande barn skänktes dem sedermera under ett äktenskap, som skildras såsom särdeles lyckligt, ehuru föga tid förunnades hufvadern att njuta af de sinas umgänge och hemmets behag. Hans maka, en huld och aktningssvärd kvinna, fyra år äldre än han, styrde med förstånd och fromhet barn och hus. SjälF var han den ömmaste make och fader, den bästa husbonde. Bland de mångfaldiga bref, som ännu vittna om hans varma kärlek för sin familj, är ett till dottern Christina vid hennes giftermål med Gustaf Horn, däruti han med få ord skildrar sina känslor för henne och sina tänkesätt i afseende på äktenskapet. "Hjärtans kära dotter," så lyder det. "Den högste Guden

dig och din kära man välsigne, hugne och bevara! Jag behöver icke skriva huru gärna jag önskat öfvervara eder högtidsdag; men fäderneslandets lägenhet hafver icke det tillåtit. I veten dock nogsamt, att jag till eder ett faderligt hjärta bär och att jag dagligen beder, det min välsignelse edert hus uppfylla må, icke tviflande om bönhörelse. — Kära dotter! Gack din man med kärlek och ödmjukhet under ögonen! Hans släkt vare såsom din! Missbruka icke, därest han dig god är, och undvik allt, det du märker vara honom misshageligt, vetande att på hans benägenhet, näst Gud, hänger all din välfärd. Uppfyller du detta, så vet jag visst, att han tillbaka visar dig den kärlek och ära, som dig bör, och att den högste Guden edert äktenskap med glädje och sällhet välsigna skall, som jag dagligen och troget beder.“ — Lyckan följde också den släkt, hvars fader så med förmaningsord och förbön ännu i fjärran ledde de sina på det godas och rättas väg.

Ett skönare förhållande än det emellan Gustaf Adolf och hans premierminister har historien aldrig uppvisat. I början af sin regering såg den unge konungen nästan i allt upp till rikskansleren såsom lärjungen till sin mästare, och åtminstone i allt hvad som icke

Gustaf II Adolf.

hörde till kriget var det dennes ledning han följde. Men i den mån år och erfarenhet kommo hans eget snille till hjälp, ändrade sig ställningen så, att det blef kansleren som med stigande vördnad blickade upp till sin konung, hvars öfverlägsenhet ingen bättre än han uppskattade och erkände. Aldrig ledde förtroligheten dem emellan å någöndera sidan till glömska af deras ställning såsom konung och undersåte: Gustaf Adolfs medfödda storhet bevarade äfven i oerfarenhetens dagar den värdighet som honom tillkom, och Oxenstiernas med åren allt innerligare kärlek och beundran för honom hindrade aldrig det öppna uttalandet af en mening, som icke sällan stod i strid med monarkens, men ändå alltid af honom gärna hördes. Olikheten i deras lynnen och egenskaper tjänade blott till att bilda ett för fäderneslandet lyckligt och öfverträffligt helt, ty kärleken till rättvisa och dygd var en allt annat försonande likhet, genom hvilken skiljaktigheter i rådslag, tänke- och handlingssätt, i stället för att söndra, förenade så mycket närmare och lät hvad som fattades den ene ersättas af den andre. — *“Om icke min hetta satte lif i eder köld, så skulle alltsammans stelna,”* utbrast Gustaf Adolf en gång under kriget i Preussen, förtretad öfver den försiktige rikskanslerns betänkligheter. — *“Och om icke min köld svalkade Eders Majestäts hetta, så skulle alltsammans brinna upp,”* svarade Oxenstierna lugnt. Gustaf Adolf log och bäge fortsatte sitt arbete. — Ofta sutto de hela dagar igenom i enrum med hvarandra fördjupade i allvarsamma öfverläggningar, och i alla saker af någon vikt var Axel Oxenstierna sin konungs rådgifvare, änskönt denne icke alltid fann för godt att följa hans mening. Under de långa tiderna af skiljmissa brevväxlade de flitigt om rikets angelägenheter. Två eller tre gånger i veckan lämnade rikskanslern konungen vidlyftiga uppsatser i de många olika ämnen hvaråt han ägnade sin

verksamhet, betänkanden och memorialer om landets ställning, om gången af underhandlingar och krigsrörelser, om inkomster och utgifter. Sju tjocka folioband af hans

Gustaf Adolf och Axel Oxenstierna.

skrifter vittna för eftervärlden om huru väl han, med sin aldrig hvilande och allt omfattande flit, förstod dela sin tid äfven åt skrifbordet.

Oxenstiernas förmåga att räcka till för allt gränsar till det otroliga. Det finnes ingen gren af den svenska förvaltningen, hvaråt han icke delat sin omsorg och hvaruti han icke åstadkommit förbättringar. Med ovanlig skarpsinnighet inträngde han i alla frågor, med orubbligt lugn ledde han alla öfverläggningar, med ihärdig kraft genomdref han utförandet af alla tagna beslut. Aldrig uppsköt han någonting som kunde göras, ännu mindre glömde han någonting som borde göras. Själ arbetande med noggrann ordning och strängaste allvar, fordrade han och sådant af andra och förstod att leda dem därtill. — *“Jag är med arbete född, hafver med arbete lefvat och måste med arbete dö”*, yttrade han sig en gång under kriget med Danmark; och i de få orden målar han väl ett lif, hvars mödor lyckligtvis dock lättades af en jämn hälsa och ett godt, jämnt lynne.

Vid freden i Knäröd var det Oxenstierna, som förmodde danskarna att i stället för land nöja sig med lösen för de eröfrade landskaperna. Och vid Gustaf Adolfs varma ungdomskärlek var det han som förmodde honom offra hjärtats bud för statens högre fordringar. Oxenstierna afslöt äktenskapskontraktet emellan prinsessan Katharina och Johan Casimir, äfvensom senare emellan konungen och Maria Eleonora. Det var ock han som hemförde den kungliga bruden till sin längtande brudgum. 1622 var det Oxenstierna som afslöt stilleståndet med Polackarne, året därpå han, som i Sjöröd bilade missälligheterna med Danmark. 1625 åtföljde han konungen till Liffland, Kurland och Preussen, återvände följande år hem, för att ombesörja änkedrottningens begrafning och anskaffa krigsförnödenheter. Detta senare utförde

han så, att konungen redan i juni kunde afgå till Preussen med en här af tretton regementen och nio kompanier ryttare på en flotta af 150 segel. Då Oxenstierna något senare kom öfver till Preussen, förordnades han till generalguvernör, höfvidsman för krigsfolket och fullmäktig legat dårsammastädes. Det var på hans och Jakob de la Gardies råd som Gustaf Adolf beslöt att från Preussen angripa Polackarne. Det var sedan Oxenstierna som afslöt stilleståndet i Stumsdorff, hvarigenom konungen fick tillfälle att utföra sin länge hysta plan: det tyska kriget.

Detta krig hade blifvit af rikskanslern på det högsta afstyrkt. Både i bréf och samtal hade han fliteligen afrådat därifrån och uppmanat Gustaf Adolf att i stället använda alla krafter till bibehållande af länderna öster om Östersjön. Men i detta afseende tog hjältekonungen icke råd af någon människa; och när Oxenstierna såg hans beslut vara fattadt, gjorde han med vanlig trohet allt för att bereda framgång åt det företag han ej kunnat afstyra. "*Konungen drifves,*" sade han, "*af en mäktig ande, den ingen motstå kan.*" Ännu långt efter Gustaf Adolfs död vidhöll kanslern sin mening att detta ärorika krig varit ett verk af ingifvelse mera än af mogen öfverläggning. Med drift och ifver besörjde han värfning af trupper och samlande af penningemedel m. m., samt begaf sig 1632 själf till konungen, hvilken utnämnde honom till legat öfver svenska armén vid Rehnströmmen, yttrande därjämte, att "ifall han ej vore försäkrad om rikskanslerns trogna omsorger, så ville han hellre nedlägga krona och spira och afstå från hela företaget". Så besvarade Gustaf Adolf ett klander af sin rådgifvare, hvilken, denna gång djärfvare än konungen själf och missnöjd med den riktning svenska vapnen tagit efter segern vid Leipzig, sade då de nu möttes i Frankfurt am Main: "Hellre hade jag önskat, att få hafva gjort Eders Maje-

stät min uppvaktning inom Wiens murar, än här, vid stranden af Main, fjärran från krigets mål“.

Efter att någon tid ha uppehållit sig i Mainz, dit alla utländska sändebud samlades, begaf sig Oxenstierna, som då drifvit spaniorerna ur Pfalz, med hela sin styrka till Bajern för att undsätta konungen, gjorde honom äfven denna viktiga tjänsten och gick sedan såsom oinskränkt legat till mötet i Ulm, för att med de protestantiska furstarne öfverlägga om medel till krigets fortsättande. I Arnstadt skildes han från Gustaf Adolf, och det förtroliga samtal han dessförinnan hade med den älskade monarken var det sista. Gustaf Adolf stod snart vid slutet af sin bana, hans stora värf var fullbordadt och han beseglade det med sitt blod!

I intet afseende hade hjältekonungen så alldeles förbisett sin kanslers råd och böner, som i vården om sitt eget lif, ty oaktadt han så vidt möjligt var sparade sina soldaters, drog han aldrig i betänkande att blottställa sina dyrbara dagar. “Han kände“ — säger Geijer — “sin kallelse såsom en högre ledning. Sig själf var han långt ifrån att anse såsom outhärlig; ty målet satte han vida öfver sin egen personlighet. Därför har han, såsom den högsinte romaren, slösat med sitt stora lif. — *Gud allsmäktig lefver*, sade han till Axel Oxenstierna, då denne i Preussen varnade honom att ej öfverdådigt blottställa sig för döden. Ett gladare hjältemod har på jorden aldrig funnits.“ — Aningen om den kungliga vännens tidiga död föresväfvade ofta Oxenstierna och han kunde ej alltid förtiga den, ehuru han visste att konungen skulle besvara den med detta: *Gud allsmäktig lefver!* eller så som han en gång 1629 skref till honom: *Fosterlandets frihet och Guds sanna dyrkan äro tu ting, de där väl värde äro, att man för dem alla bekymmer, mödor, olyckor, ja ock döden själf med all glädje undergå bör.* — Någon gång åter

var det han själf som för vännen röjde att han allvarligt umgicks med tanken på döden, såsom då han redan i Preussen uppdrog honom att uppsätta en regeringsform för inträffande förmyndarestyrelse, ett uppdrag hvarom Oxenstierna säger: "Jag drog i betänkande att gripa saken an, ty det var ett hett järn att röra vid." Då, såsom alltid, slutades dock den trogne tjänarens betänkligheter därmed att han efterkom sin konungs önskan. Ännu tydligare uttalade sig Gustaf Adolf i ett bref till rikskansleren, dateradt Golnow 14 dec. 1630, däruti han ibland annat säger: "Nu är väl denna vår sak rättvis och god, men krigets utgång däremot oviss, likaså människans lifstid. Därest mig något dödligt vederfaras skulle, vore de mina i mång måtto medömkan värde; båda kvinnor; modern rådlös; dottern omyndig jungfru; olyckliga, om de själfva få råda; olyckliga, om andra råda öfver dem. Därför förmanar jag och beder er för Kristi skull, att icke fälla modet, därest något sådant inträffade. Mitt minne och de minas välfärd anbefaller jag uti eder hand. Gör mot dem så, som I viljen, att Gud med er och de edra görandes varder, och som jag mot dem göra skulle, därest de sådant efter Guds vilja behöfde. Faderskärleken trycker mig dessa rader ur pennan. Jag betraktar nämligen er som ett mig af Gud gifvet medel, många svåra saker att bära, äfven dem, som mig i världen tungast trycka." — Oxenstierna svarade: "Att ers majestät, ihugkommandes detta livvets korthet och mänskliga händelser, betygar sitt förtroende till min ringa person; att, ers majestät uppmanar mig i sådan händelse till mod, och anbefaller mig sin höga omvårdnad, och det med sådana ord och skäl, hvilka icke blott mig, en trogen tjänare, utan ock den hårdaste sten beveka kunde; att ers majestät ytterligare från sin höghet nedlåter sig att däremot lofva i lika händelse lika omsorg för de

mina; detta allt verkar hos mig sådana känslor, att jag icke vet, hvad jag svara skall. Jag ser häruti eders majestäts lifliga omsorg att använda alla medel, äfven de minsta för fäderneslandets framtida väl, likaså för dess egen älskeliga gemål och lifsarfvinge. Men efter nu eders majestät mig sådana höga åligganden anförtror, så bör mig däremot icke fördölja, hvad mitt sinne oftast och hårdast trycker. Uti alla, så enskilda som allmänna svårigheter, hvilka mig omgifvit, har jag alltid medels arbete och flit hoppats på en god utgång, liksom jag också alltid trott fäderneslandet kunna räddas äfven utur större farligheter än nu, så länge nämligen jag vetat eders majestät vara vid lif och hälsa. Men så ofta jag kommer på de tankar, att eders majestät en människa är, underkastad de faror och olyckor, för hvilka ingen är fri, hvarken den, som purpurmanteln bär, eller den, som i blångarn klädes; och när jag därjämte betänker fäderneslandets tillstånd så inom som utom, känner jag min svaghet och hissnar, bedjande, att jag den dagen icke lefva måtte. Min högsta tröst och styrka är Guds barmhärtighet och nåd, fäderneslandet och det konungliga huset intill denna dag underbarligen betedd. I förtröstan på samma nåd hoppas jag, önskar af hjärtat och beder Gud innerligen, det mig må vederfaras den lycksalighet, att i all min lifstid få arbeta i eders kongl. majestäts tjänst och efter dess befallning, då jag med godt mod hoppas god utgång på alla företag, ehuru svåra och farliga de än synas kunna. Men därest Gud för våra synders skulla ville straffa oss alla och mig i synnerhet med att lefva den dag, eders majestät något dödligt vidkomme, då är för ers majestät och än mera för mig nogsamnt känd den ringa förmåga, jag besitter; likaledes, huru det föga anseende, jag för det närvarande kan äga, lätt skulle förfalla, såsom blott och bart beroende af eders majestäts gunst. Dock,

hvad jag göra kan, det vet jag icke, värderar det icke heller stort. Men, hvad i min yttersta förmåga står, det lofvar jag utan skrymtan, med underdånighet och trohet; nämligen att såväl vid eders majestäts fränfalle, det Gud länge fördröje, såsom ock i dess lifstid, för eders majestät och dess höga omvårdnad göra, lida och umgälla, så vidt jag förstår och förmår, gärna uppoffra mitt och de minas lif, blod och allt det människorna i denna världen kärt hafva; så att jag det ansvara kan, icke blott för samtid och eftervärld, hvilkas omdöme stundom kan bedragas, utan ock för all världens domare. Samma tänkesätt skall jag mina efterkommande bjuda och i arf lämna, så framt de min välsignelse åtnjuta vilja.“ — —

Huru Axel Oxenstierna höll dessa sina ord och löften, därom bär historien ett ärorikt vittnesbörd. Sedan Gustaf Adolf vid Lützen stupat på ärans fält, steg vännens vördnad för hans minne nästan till förgudning, och, såsom själf drivven af en mäktig ande, den ingen emotstå kunde, verkade hans rastlöst för de stora mål, som varit hans konungs, och för det fosterland, de båda så högt älskat. På gamla dagar plögade han ofta såsom orakelspråk anföra yttranden, som han hört af Gustaf Adolf; och när han hörde andra monarker prisas, sade han att hans af lidne konung i sin graf vore större än en medelmåttig lefvande konung.

Det var i Hanau som tidningen om Gustaf Adolfs död träffade rikskansleren och förorsakade honom hans första sömnlösa natt. Han plögade eljes sofva den goda hälsans, det goda samvetets och det lugna lynnets ostörda sömn och sade själf om sig: “Med kläderna aflägger jag mina bekymmer“. Men detta bekymmer lät icke afiägga sig. Sorgen grep honom hårdt och djupt. “Jag beklagar“ — säger han i sitt första bref till rådet efter konungens död — “mitt fädernesland, min drottning, det allmänna

Gustaf II Adolfs död vid Lützen.

väsandets fara här ute och min egen lifslängd, att jag denna dag skulle lefvat.“ Väl behöfde han nu till uppmuntran och styrka för sitt sinnesmod det dyrbara minnet af sin älskade herres förtroende, hvarom han äfven vid deras sista samtal erhållit en ny försäkran; ty Gustaf Adolf yttrade då, att rikskanslerns trogna biträde betydligt underlättat hans börda och befordrat det stora verket. “Jag vet väl icke,” tillade han, “om en herre så bör tala om sin tjänare, men jag vet, att I icke däröfver yfves.“ Nej, att yfvas var icke Axel Oxenstiernas sak, men nog var det honom ljuft att påminna sig den store konungens vänskap och förtroende nu, då bördan af det stora verket föll så godt som på honom ensam. Också långt ifrån att låta sig af sorgen förlamas, var han genast betänkt på allt hvad omständigheterna fordrade, och ett af hans första företag blef, att hemskicka till rådet det utkast till regeringsform, som han på konungens befallning uppsatt. Det hade i Tyskland blifvit läst och gilladt af Gustaf Adolf, hvilken likväl af de många trängande göromålen blifvit hindrad att formligen bekräfta och underskrifva det. Man kände att en sådan skrift hade blifvit uppsatt; och rådet, som väl insåg hvad stöd riket kunde hafva af en regeringsform, utarbetad af Axel Oxenstierna efter anvisning af Gustaf Adolf, skref få dagar efter underrättelsen om konungens död, för att begära den af Oxenstierna. Förutseende att så skulle ske, hade han då redan afskickat den, och innan kort blef den till sitt hufvudinnehåll gillad och antagen. Rikskanslern, hufvudman för de fem drottningförmyndarne, ställdes, ehuru frånvarande, i spetsen för regeringen, hvars alla viktigare beslut afgjordes af hans bref så länge han nödgades kvarblifva i Tyskland.

I stället att, såsom så många en annan gunstling, ha utspelt sin roll efter sin höge gynnares död, steg Axel

Oxenstierna således nu till en ännu vida högre betydhet. I januari 1633 blef han på mötet i Heilbronn mellan de protestantiska furstarnas ombud utsedd till direktör för Evangeliska förbundet; och 1634 utvaldes han af åtskilliga riksständer till kurfurste af Mainz, en värdighet den han likväl undanbad sig. Hans anseende i utlandet så väl som hemma, var större än mången konungs.

Hat och afund hade väl redan mången gång vaknat mot Gustaf Adolfs vän och förtrogne, ehuru ingen kunde förebrå honom att någonsin ha missbrukat sitt inflytande till oädla ändamål; hat och afund uteblefvo så mycket mindre nu, då Oxenstiernas person blifvit dubbelt framstående. Man gjorde allt hvad man kunde för att svärta och nedsätta honom, öka hans bekymmer och motarbeta hans förslager. En mängd nidskrifter och vanrykten utspreddes om honom, och antalet af hans fiender ökades i den mån han genom sina omsorger om riket förtjänt att vinna vänner. Men han hade ock redliga vänner, fasta medhållare och vänliga biträden i män sådana som Jakob De la Gardie, Klas Fleming, Banérerna, Torstenson m. fl.; och lika litet kunde det smygande förtalet, den nedriga illviljan fälla Axel Oxenstierna, som motgångar och bekymmer kunde förmå honom öfvergifva fosterlandets sak eller misströsta om dess räddning.

Efter nederlaget vid Nördlingen, som kostat rikskansleren hans andra sömnlösa natt, såg det väl nästan förtvifladt ut för Sverige och dess sakkörare; men innan kort fann Oxenstiernas klokhet medel till räddning, under det Banérs arm återskänkte svenska vapnen sin ett ögonblick förlorade ära. Det hade förut hört till rikskanslerens politik, äfvensom det hört till Gustaf Adolfs, att så mycket som möjligt utestänga Frankrike från deltagande i tyska kriget, emedan kardinal Richelieu — den all-

rådande ministern hos en svag konung — hyste planer och önsknningar som stredo emot Sveriges fördel. Det hade varit endast ett skenförbund som de båda makterna ingått med hvarandra. Men då, efter det olyckliga fältslaget, de tyska bundsförvanterna skyndade att öfvergifva Sverige, beslöt Oxenstierna ofördröjligen inbjuda Frankrike till ett verksamt deltagande i kriget. Med ett folje af 200 personer begaf han sig 1634 till Frankrike, anlände till Compiegne, där hovvet då vistades, och lyckades där uppgöra en ny vänskapstraktat, som redan på tredje dagen blef underskrifven. Den innehöll hufvudsakligen, att både Sverige och Frankrike skulle mot kejsaren försvara tyska furstarnas oafhängighet, ingendera göra fred med kejsaren utan den andres samtycke och skadeersättning, att fri religionsöfning skulle af Sverige lämnas åt Tysklands katoliker, att Frankrike skulle åt Sverige tillhandahålla Mainz, Worms, med flera orter, samt betala underhållspenningar till en viss bestämd summa. Då Oxenstierna dagen därefter tog afsked af Ludvig XIII och hans gemål, drog konungen af sitt finger en diamantring, värd 10 à 12 tusen rdr sp. och skänkte honom den, jämte sitt porträtt infattadt i en rikt briljanterad gulddosa. Richelieu gjorde sedan ett afskedsbesök hos Oxenstierna, hvilken med sitt sällskap underhållits på konungens bekostnad och uppässats af hans betjäning; men för att icke därigenom visa den nordiske ministern alltför mycken ära, låtsade kardinalen vara stadd på en resa, hvarunder han liksom i förbifarten tittade upp, klädd i stöflar, hvilket på den tiden ansågs mindre artigt. Oxenstierna låtsade emellertid ej märka detta, ty det var af vikt för Sverige att allt nu såg godt och väl ut på detta håll; och han kunde lämna saken obemärkt, då han i hvarje annat afseende blifvit med utmärkt artighet bemött.

Återkommen till krigsteatern i Tyskland, fann han allt i förvirring. De protestantiska furstarne, mer än någonsin afundsjuka öfver Sveriges inflytande och rädda för kejsarens hämnd, hade alla dragit sig tillbaka. I svenska hären rådde myteri, emedan sold ej blifvit utbetald till trupperna, och medel att tillfredsställa deras fordringar funnos ej för ögonblicket. Oxenstierna sökte lugna officerarna med goda löften, men blef såsom gisslan för uppfyllelsen däraf kvarhållen i Magdeburg till dess Banér kom och nästan med våld befriade honom. Ställningen var sådan, att rikskanslern måste nattetid så godt som fly ur staden. Han reste då till Mecklenburg, och ansträngande sig till det yttersta för bibehållande af Sveriges anseende, måste han någon tid lida kännbara förödmjukelser, såsom då kejsaren under nu pågående fredsunderhandlingar lofvade, "att icke straffa svenskarne för deltagande i kriget" och, till svar på Oxenstiernas med särskildt ombud till honom ställda förslager, blott skickade en hälsning genom kurfursten af Sachsen, "att han beviljade svenskarne fritt aftåg och ingenting mer". Denne kurfurstes beteende var ock sådant, att Oxenstierna skref om honom: "Han skymfar och bespottar oss och tvingar oss att taga till vapen, så framt vi ej såsom föraktliga vanvettingar vilja förlöpa alltsammans och låta hela världen skämma ut oss, hvilket jag hoppas ingen ärlig svensk vill lida. Ty skola vi härut, så är bättre att efter manligt försvar blifva med våld fördrifna, hvilket kan hända äfven de tappreste folk, än att handlöst och fegt öfvergifva alla sina fördelar." — Att Sverige nu behöfde och borde hafva fred, insåg ingen bättre än rikskanslern; men en ärelös fred ville han ej veta af. Och med han åsikt öfverensstämde äfven 1635 års ständer, hvilkas beslut blef, "att uttryckligen fordra en hederlig och säker frid", tilläggande, att "om fienden fortfore med

nesliga och osäkra villkor, då tillbjuda sig ständerna att våga blod och ägodelar, till dess Gud förlänar en frid, som Sveriges höghet likmätig är." Men i rådet antyde Adler Salvius att Axel Oxenstiernas stolthet gjorde honom obenägen för fred, och kurfursten af Sachsen lät också hos svenska rådet anklaga rikskansleren såsom den där hindrade freden. Årans och Oxenstiernas mening gjorde sig då ej mera hörd; regeringen sände rikskansleren ett uppdrag, att söka fred, äfven om ingen ersättning kunde erhållas och till och med utan kejsarens omedelbara deltagande. "Jag fruktar," skref Oxenstierna till svar, "att en sådan frid icke blir långvarig och att kriget sedermera snart blåser öfver till Sverige. Dock skall jag följa edra föreskrifter och famla efter friden i ljus och mörker. Gud gifve lycka att snart få honom fatt och sedermera snart slut på mina dagar!"

Freden lät dock icke nu taga sig fatt. Kriget måste åter begynna och tog en helt annan gång än de kejserliga väntat. Sachsarne ledo inom kort flera betydliga förluster; och segern vid Dömitz lades af Banér såsom en helande balsam på fosterlandets sår och på rikskanslerens af dessa sår lidande sinne. Allt ordnade sig till ett bättre; och snart kunde Oxenstierna under de lyckligare förhållanden som inträdt tänka på att återvända hem. Svenska regeringen hade länge bedt honom komma för att reda hvarjehanda trassel och oordningar i förvaltningen; ty hans öfverlägsna förmåga erkändes af medförmyndarna, som, själfva män af stor förmåga, genom detta erkännande vunno en förtjänst mer; och de längtade att hafva hans kraftiga hand vid styret på ett ännu verksammare sätt, än den under hans vistelse i främmande land kunnat vara. Själf längtade Oxenstierna också hem. De diplomatiska ärendena i Tyskland anförtröddes åt Sten Bjelke och Adler Salvius; och efter nära tio års

frånvaro återkom Axel Oxenstierna till fäderneslandet i juli 1636. Gärna hade han kommit tidigare, ty hans äldsta sons bröllop var utsatt att firas i maj; men angelägna underhandlingar uppehölo honom och han var ej den, som för en enskild högtid öfvergaf något som kunde befordra det allmännas väl. Bröllopet fick firas utan honom. När rikskansleren den 15 juli nalkades Stockholm, möttes han af utskickade från ständerna, hvilka för att invänta hans hemkomst kvarstannat i hufvudstaden, ehuru de flera veckor förut bort skiljas åt. En talrik folkmängd skyndade äfven till hans möte. Han hälsades med glädje och bifallstecken och blef högtidligen införd i staden. Dagen därpå gick han upp i rådet, intog efter eget förordnande en stol vid nedersta ändan af bordet och aflade en noggrann redogörelse för sitt värf. Jakob de la Gardie förklarade honom följande dag regeringens och rådets bifall till alla hans åtgärder samt uppmanade honom att antaga sin plats vid rådsbordet, hvarefter Oxenstierna framträdde, intog rikskanslersstolen och började i kraft af sitt ämbete leda rådets öfverläggningar.

Det var icke för att hvila sig som Axel Oxenstierna återvändt hem; och lugnet blef icke heller hans lott. Hufvudledningen af kriget förblef fortfarande hans; efter hans bref bestämdes härars rörelser och länders öden. Därjämte fordrade den inre förvaltningen, penningeverk, allmänna undervisningen, handel och näringar med mycket annat hans trägna omsorger. Tusende obehag och besvärligheter bereddes honom af änkedrottningen, hvares missnöje med rådet och regeringen, Sverige och svenskarne, i främsta rummet drabbade honom. Gustaf Adolf hade redan då han for till Tyskland anförtrött sin späda dotter i pfalzgrefvinnan Katharinas vård samt både i bref och samtal förklarar sin vilja, att i händelse af hans död, Kristinas uppfostran ej skulle anförtras åt den för ett

sådant kall ej passande drottningen Maria Eleonora. I anledning af denna djupa sorg hade man emellertid efter konungens död gifvit efter för hennes fordran att få behålla sin dotter hos sig till dess det blef alltför tydligt att hennes besynnerliga och ombytliga lynne måste inverka skadligt på den unga drottningen. Då fattades, och detta kort efter Oxenstiernas hemkomst, beslutet att taga Kristina från modern och återlämna henne åt pfalz-grefvinnan.

Alla rådsherrarna hade enhälligt påyrkat det och rikskanslern sade: "Detta är ett svårt ärende. I andra han därom ofta öfverlagt. Nu genast efter min hemkomst fattas beslutet och lär jag för det samma få skulden, fast ock de andra

drifvit därpå. Svårt blir ock, om unga drottningen skulle dö, sedan vi tagit henne från modern. Danmark, Sachsen, Brandenburg och alla andra våra in- och utländska illviljare skola skylla det på oss. Men detta måste vi sätta i Guds hand. Jag röstar för skilsmässa och att unga drottningen öfverlämnas åt pfalz-grefvinnan, af hvilken hon får lära kärlek till fäderneslandet och ödmjukhet, så att hon låter undersåtarne tala med sig." — Hvem som

Drottning Kristina. . .

eljes skyllde honom för beslutet, nog gjorde Maria Eleonora det, äfvensom kanske för det att hon blifvit utesluten från all andel i styrelsen. Det bekymrade den trogne tjänaren att stå i stridigt förhållande till sin vördade konungs änka, och stor var hans grämelse då änkedrottningen utfört sin vanärande rymning till Danmark. — Bittrare blef hans grämelse, då Kristina sedan hon blifvit myndig mer och mer vände sitt förtroende från sin faders vän samt i så många stycken visade sig tänka och handla annorlunda, än han önskat och haft skäl att hoppas af den store Gustaf Adolfs dotter.

Det synes som hade Christina ej kunnat värja sig för en småaktig afund mot den man, som i så många år varit hennes trons bästa stöd, som hade hon tyckt att rikskanslerens alltför stora anseende och betydighet ställt henne själf i skuggan. Därtill kom, att då den grånade statsmannen ansåg sig icke böra dölja hvad han i ett och annat fall ogillade, då han oförstäldt, ehuru alltid med skyldig vördnad för majestätet, gaf henne råd, som ej behagade hennes fåfänga, tyckte hon sig i honom hafva en sträf mentor snarare än en vän; och hon ville visa sig kunna undvara hans ledning. Det var visserligen Kristina, full myndig, som skänkte sin för detta förmyndare Kongsbergs gods i Södermanland samt till grefskap Södermöre härad, innehållande elfva socknar med 610 hela hemman i Kalmar län; det var ock hon, som sedermera erbjöd honom hertiglig värdighet. Men något måste väl göras för den, som så länge burit mödorna och ansvaret af konungakallet, helst som af de många under förmyndareregeringen utdelade godsens intet enda kommit honom till del. Ty hvarken för sig själf, sina söner eller bröder hade Axel Oxenstierna under sin förvaltning tagit en enda förläning. Grefskapet gafs honom sedan han genom freden i Brömsebro lyckligen afslutat ett krig, hvars

ledande ande han med ära varit, så att han vid uppgörande af fredsvillkoren kunde säga om danskarna: "Jag tror nog att det faller dem surt; men de få nu smaka på hvad godt jag hade, då jag fordom i Knäröd måste taga emot deras villkor. Sedan den tiden har bladet vändt sig och det är denna gången Sverige som afgör punkterna." Kristina erkände också i det ögonblicket på ett smickrande sätt hans förtjänster; ty då hon förklarade honom upphöjd i grefligt stånd, yttrade hon: "Uti fyra och trettio år har ni troget tjänat min farfader, fader och mig. Jag vill icke sära eder blygsamhet med att upprepa, huru väl och berömligen ni eder uti så många olika uppdrag skickat. Gud och samvetet kunna det bäst bevittna; liksom det ock blifvit intygadt af min herr fader, hvilken var en stor konung, och lyckosam äfven däruti, att han i eder hade en stor och skicklig minister. Det bör äfven högt skattas, att ni, ehuru väl delaktig i alla rådslag och deras lyckliga utgång, aldrig förr låtit förleda er hvarken till öfvermod, ej heller till fåfängelig och obehörig ärelystnad; utan med all trohet och vörndnad tjänat först min fader och sedan under omyndiga åren mig; och det senare så, att jag vid anträdet till regeringen med icke ringa tillfredsställelse funnit alla saker uti önskeligt tillstånd. En hvar känner ock, att det är i synnerhet genom eder, som danska kriget fått den önskelige utgång, hvaröfver vi nu alla oss glädja." — "Det ögonblicket," säger Geijer, "var utan tvifvel det ärofullaste i Axel Oxenstiernas lif. Det var ock det sista som förljufvades genom tacksamheten af Gustaf Adolfs dotter." — Ehuru Kristina icke kunde frigöra sig från allt inflytande af den store statsmannen, drog hon sig så mycket som möjligt undan hans ledning, kunde ofta icke i rådet dölja sin obehågenhet emot honom och talade öppet om att hon önskade aflägsna den besvärliga förmyndaren. Det hade länge gått en

sägen, kanske af rikskanslerens ovänner utspridd och säkert af dem begagnad för att skada honom hos drottningen, om att Axel Oxenstierna önskade ett giftermål mellan Kristina och sin yngsta son Erik. Drottningen trodde detta skvaller och började slutligen beklaga sig däröfver. Rikskansleren skref till sonen, som då var guvernör i Estland: "Jag bekänner, att sådana rykten och inbillningar ej förtjände, att man på dem kostade ett enda ord, om man nämligen hade med en annan person att göra. Nu synes klart, att våra illviljare begagna denna förevändning till att svärta oss och tyda allt till det värsta. Jag har därför velat underrätta dig om ställningen; och emedan ditt ungarlslif gifver anledning till åtskilliga tankar, som, ehuru tomma och orättvisa, dock kunna skada, så anser jag dig böra förekomma allt sådant genom val af en dig värdig maka." Sonen följde sin faders råd och gifte sig innan kort med en ung fröken Brahe. — I ledningen af de tyska ärendena hade Johan Oxenstierna efter Sten Bjelkes död intagit dennes plats, och under den långvariga Westphaliska fredskongressen uppstod en svår oenighet mellan honom och det andra svenska fredsombudet, Adler Salvius. Grunden till osämjan är att söka i bådas högmod, och näringsämnen nog till dess fleråriga underhållande gifvo Oxenstiernas envishet, häftighet och ofta stötande öppenhjärtighet samt hans motparts egenkärlek, retsamhet och bakslughet. Kristina tog parti för Adler Salvius, skänkte honom odeladt förtroende och motarbetade Oxenstiernorna, fader och son, i åtgöranden och förslager, som skulle varit hennes egen och landets fördel att befördra. — Sveriges ära och vinning var, i fråga om Westphaliska freden så väl som alltid, Axel Oxenstiernas ögonmärke; och mångfaldiga äro de bref, hvaruti han under den långvariga fredskongressen än uppmuntrar sin sons mod, än varnar och förmanar

honom för öfvermod. — "Mig är hela detta oväsande mycket ledt," skrifver han om oenigheten mellan de bägge ambassadörerna. "Salvii lynne, hans sätt att skriva och våra är från hans ungdom mig noga bekant; och önskar jag, att han sig bättre styra kunde, hvilket ock vore honom själf nyttigt. Men så hafver jag ock därjämte hos honom funnit många goda egenskaper samt redliga afsikter och stora förtjänster mot fäderneslandet; och tror jag fuller, min son, att, om han gifvit dig någon tillrättavising, så har det skett i god afsikt. Jag vill ej neka, att någon hans stolthet och egenkärlek kunna vara med i spelet, men, så mycket jag af dina skrivelser kan döma, far också du vilse och låter din obetänksamhet sticka fram rätt så mycket som han sin. — Att du i din tjänst ingen påflugenhets eller förakt lider, det gillar jag högligen; men var ej heller för mycket lättrörd! Om du vill handtera fäderneslandets angelägenheter, så måste du i tid lära dig taga goda råd. Om fåfånga ting skall du ingen strid börja, ej heller svedja allt som ludet är." — "Min son," säger han en annan gång, "jag hoppas att Gud och tiden skola väl uppenbara hvem väl och rätt menar. Movera dig intet högt. Gack din väg, som dig bör, och sök hennes majestäts, vår drottningens, och rikstens tjänst och reputation; och där något skulle blifva tillbaka, då se därpå, att du ingen stor del hafver däri. Resten befall Gud!" — "Gå du på din sida rätt fram," heter det i ett annat bref; "i medgång ej stolt, i motgång ej försagd; ej heller själfplågare! Kvälj dig ej öfver det, du icke kan hjälpa, ej heller öfver människors vankelmodigheter. Vet, att den på en hög plats står måste tåla, att från alla sidor vindarna på honom blåsa." — Och åter: "Käre son, har du trökat så lång tid och insupit så mycken förtret, så tröka ännu och lät icke impatientien förleda dig! Var viss att också jag har min

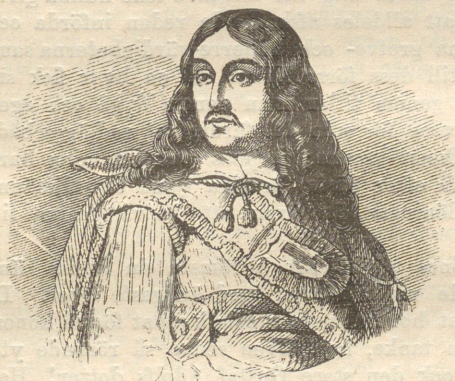
dryga del, och till hjälp däremot endast Gud och samvetet! Tag du samma sköld, och låt Salvius sedan missbruka sin makt; han får nog en gång sina fiskar varma; laga blott, att eder ovänskap icke öppet utbrister eller skadar vårt fädernesland!“ — Rikskansleren ansåg att mycket borde och kunde för Sverige vinnas såsom följd af det långa och kostsamma kriget; han ville hellre ett dröjsmål med fredens afslutande än en mindre ärorik fred. Kristina åter, följande sin otålighet, sin afvoghet mot honom samt listiga eggelser af hans och Sveriges ovänner, yrkade på fredens snara afslutande. — “Jag skall visa världen,” skref hon en gång till Adler Salvius, “att icke heller rikskansleren förmår allena röra världen med sitt finger.“ — Och rikskansleren fick se att fred slöts på villkor som föga tillfredsställde honom.

Han hade redan då dragit sig undan och teg. — “Jag är nu med min hustru vid pass fem veckor hemma på mina gårdar, att se mina privat saker uppå,” skrifver han till sin son Johan — “ty jag, såsom dig vetterligt är, har hela tiden bortåt mig *de publicis* allena, men om mina *privatis* litet bekymrat.“ — Magnus Gabriel De la Gardie, den skönaste och mest lysande ädlingen vid Kristinas hof, hade vid den tiden länge haft och behöll ett par år ännu hennes högsta gunst, hvarför han ock hugnades med gåfvor, mot hvilka rikskanslerns Kongsberg och Södermöre voro tämligen ringa; ty endast i jordagods förvärfvade denne gunstling inom få år en inkomst af 80,000 rdr årligen. Drottningen kunde dock aldrig fullt frigöra sig från allt inflytande af den store rikskansleren, som från sina *privatis* snart återkallades till det allmänna; och sedan De la Gardie fallit i onåd, återvann den åldrige rådgifvaren åtminstone till en del hennes förtroende. Med alltid lika nit och trohet, om än med aftagande krafter, fortfor han i utöfningen af sitt ämbete. Det var dock

icke såsom lön för hans förtjänster som Kristina under detta senare skifte ville upphöja honom till hertig, ehuru det visserligen hette så i den förklaring hon gaf honom. Afsikten var att därigenom möjliggöra drottningens önskan att gifva hertigligen värdigheten åt en annan af sina gunstlingar, Klas Tott. Axel Oxenstierna undanbad sig den erbjudna äran och förhindrade den hemliga afsikten. "Dylika upphöjelser," sade han, "vore staten till allt för stor tunga. Jag anser mig till och med icke kunna gifva bättre råd än att alldeles afskaffa de redan införda och alltför kostsamma grefve- och friherre-värdigheterna samt återföra adeln till dess förra likhet, då en hvar fick sin utmärkelse icke genom titlar utan genom dygd och egen förtjänst. Jag vore för min del färdig att nedlägga både grefve- och friherre-kronan; hoppas ock att mina barn skulle villigt och efter bästa förmåga tjäna det allmänna utan andra belöningar än äran att hafva gagnat sitt fädernesland."

Mot Kristinas afsikt att bortkasta sin krona kämpade den gamle rikskansleren med ärligaste ifver. De sorger hon vållat honom hade aldrig kunnat förmå honom att förgäta den tanke, han äfven sedan så rörande yttrade: Hon är dock den store Gustaf Adolfs dotter! Han ville ej tro henne i stånd att öfvergifva det rike en sådan fader lämnat henne i arf, och när hon ändå slutligen i trots af hans böner och varningar afsade sig tronen, kostade det honom icke blott hans tredje sömnlösa natt, utan slog nog äfven hvad man kallar en spik i hans likkista. Den 6 juni 1654 skedde Kristinas tronafsägelse. Den 28 augusti samma år dog Axel Oxenstierna, suckande: "Hon är dock den store Gustaf Adolfs dotter", som var hans sista ord. Och då han få timmar därefter dragit sin sista suck, trädde Kristinas efterträdare fram till hans stoft och sade: "Lycklig den som så dör!"

Karl Gustaf, den fjärde svenska regent som Axel Oxenstierna tjänat, hade redan som kronprins gifvit den gamle rikskansleren många bevis af sann vördnad. Som konung bemötte han honom, om möjligt, med ännu större utmärkelse, begärde ofta hans råd, följde dem och kallade honom "*min fader*". Han besökte honom äfven under den icke långa sjukdomstiden, och betygade honom då likaledes sin tillgifvenhet och högaktning. Oxenstierna

Karl X Gustaf.

drog då af sitt finger den diamantring han fått af Ludvig XIII och skänkte den åt konungen. Han hade ogillat Kristinas tronföljareval, men vördade troninnehafvaren. "Ålderdomen skämtar med mig," skref rikskansleren en gång flera år före sin död till den i Osnabrück varande sonen, ty krämpor läto känna af sig i följd af de sjuttio åren, ehuru han i mer än vanlig grad bibehöll både kropps- och själskrafter. Höst och vår i synnerhet plågades han af ros i benen och måste därför undergå sträng läkarebehandling; men hans sista sjukdom var en hetsig feber, af hvilken man snart insåg hela vådan. Han sjuknade i själfva rådkammaren och måste därifrån ledas hem till

drog då af sitt finger den diamantring han fått af Ludvig

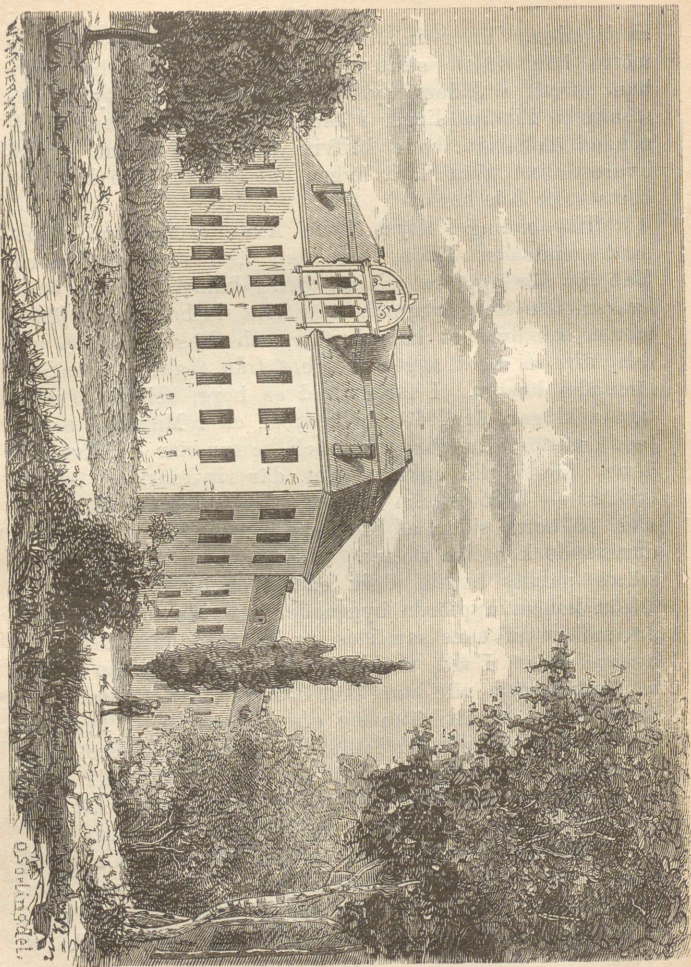
XIII och skänkte den åt konungen. Han hade ogillat Kristinas tronföljareval, men vördade troninnehafvaren.

"Ålderdomen skämtar med mig," skref rikskansleren en gång flera

sin boning. Efter en allvarlig och värdig dödsberedelse mötte han döden stilla och lugnt. Sin hviloplats hade han utvalt i Jäders kyrka i Södermanland; ty ättens stamgods Fiholm ligger i Jäders socken och hans förutgångna anhöriga hade blifvit begrafna i denna kyrka, hvarest han själf låtit bygga det grafkor som betäcker deras stoft och hans.

Till boning i lifvet hade Axel Oxenstierna kärast landtegendomen Tidön, som han ärft med sin hustru. Han lät där uppföra och för egen räkning inreda en ännu kvarstående slottsbyggnad, lät ditföra sin boksamling jämte många och dyrbara handskrifter, och drog sig gärna undan dit så snart någon ledighet från regeringsärendena lämnades honom. I fordom tid en borg, bebodd af mäktiga vikingar, är Tidön beläget på en i Mälaren utskjutande halfö. Lundar, vikar och bergsuddar omgifva det äfven för sin tid enkla slottet, där rikskanslaren så väl trufdes. — I Stockholm bebodde han en oansenlig byggnad på norra sidan af Storkyrkobrinken, midt emot det dåvarande kungliga slottet. Han ämnade där uppföra ett större palats, hvaraf dock endast en flygel blef färdig. De af honom uppförda byggnader äro vida anspråkslösare än många af hans samtidas, ty ståt och flärd behagade honom icke. I sitt enskilda lefnadssätt var han tarflig och enkel; men när hans ämbetes värdighet fordrade det, tvekade han ej att rätta sig efter tidsandan. I Tyskland och på sina ambassader lefde han såsom en furste, hade adelsmän ibland sin uppvaktning, och anför själf såsom en händelse, värd eftervärldens hägkomst, att tyska riksfurstar begärde och erhöillo förläningar af honom.

Till sitt yttre var Axel Oxenstierna en man af reslig gestalt och vördnadsjudande hållning. Hans bruna, kortklippta och bakåt kammade hår grånade tidigt, äfvenså pipskäget, hvilket var krusigt, bredt och tvärskuret.

Tidds slott.

G. Dahlström del.

Han hade stora, mörkblå, djupt liggande ögon, uttryckte klokhets och välvilja, men därefter allvar och befällande öfverlägsenhet. Kinderna blomstrade ännu på gamla dagar; men munnen doldes af mustascher och pipskägg.

Uppfostrad i sin tids tänkesätt, var Axel Oxenstierna aristokrat; men aristokrat i högsta och ädlaste mening. Han ansåg visserligen adeln utslutande berättigad att innehafva rikets högsta ämbeten och föra styrelsen, men ville ock att dessa företrädesrättigheter skulle stödja sig på öfverlägsenhet i bildning och kunskap, i dygd och flärdfrihet. Han betraktade de adliga

ätterna såsom naturliga förmyndare för den mindre upplysta ofrälse menigheten; men ville ock att de skulle såsom goda, äldre och förständigare bröder behandla sina yngre och svagare syskon af de lägre stånden. Han ville se hos adeln förtjänster som motsvarade bördens och en fosterlandskärlek, som icke skydde mödor och uppoffringar. Han klagade bittert att många adliga ynglingars uppfostran "stannade i rid- och dansskolorna samt hoflefvnet". "Deras ungdomstid," sade han, "kunde i sanning bättre användas!" Han ogillade äfvenså, att ädlingarna efter-

Axel Oxenstierna.

sträfvade de bekvämligaste, mest lysande och lönande platserna, men lämnade de mödosammare och ofta viktigare åt ofrälse stånden. Vid frågan om pålagor yrkade han alltid, att allmogen borde sparas. "Men adeln," sade han, "som alla omständigheter ganska väl känner och dessutom största andel i riket har, bör till hvarje uppoffring vara så villig som skyldig." Själaf gaf han häruti exempel, dem han mer än en gång öfvertalade sitt stånd att följa. Rikshufvudböckerna visa att han i nödens stund lämnade staten betydliga lån, nästan alltid utan ränta; hans löner lämnades ofta länge obetalta, och långt ifrån att söka utvidga adelns friheter, för att själf draga vinst däraf, var han den, som i rådet ifrigast försvarade kronans och ofrälseståndens rätt och talade mot adelns öfverdrifna anspråk. Sina många underhafvande behandlade han med rättvisa och godhet, tillät aldrig att de hårdt betungades, men höll dem till ordning och arbetsamhet samt gaf dem i sin enskilda hushållning, hvars hufvudsakliga ledning han, oaktadt sin stora offentliga verksamhet, själf besörjde, de bästa föredömen af förständig sparsamhet och omtanka. Mångfaldiga bref finnas som vittna om hans husbondhulda sinnelag, och man har dessutom på senare tider gjort åtskilliga undersökningar, som till fullo bekräftat hvad som af dessa bref synes. Ty i anledning af ett gammalt yttrande, det "grefve Axel lefde bland sina underhafvande i förskräckligt minne", hafva några författare velat för hårdhet och egennyttia anklaga rikskansleren, hvilken emellertid aldrig kallades grefve och i hvars tid grefvetitelns läggande till dopnamnet redan blifvit bortlagd i följd af det växande antalet grefvar. Det lär hafva varit grefve Axel Lejonhufvud, som hos sitt folk lefde i förskräckligt minne, emedan han var en våldsam och egennyttig man; hvar emot Axel Oxenstierna i detta fall, såsom i alla, var sin ädla karakter fullt trogen.

Flera af rikskanslerens yttranden visa att han var en vän af republikansk statsförfattning. Han förklarade öppet att han "var högst begärlig efter frihet", ansåg en republik på stark aristokratisk grund, lik Roms eller Venedigs i dess vackraste tid, för den mest önskvärda af statsformer och beklagade att Sverige ej var passande till en sådan republik. Men då icke så var, tycktes honom bäst att arbeta på befastande af den bestående statsförfattningen och konungahusets rätt och myndighet; ty med hans frihetssinne förenade sig mycken benägenhet för en kraftfull styrelse. "Regeringen," sade han, "borde själf samvetsgrant uttänka och sedan låta verkställa hvad som vore för landet bäst, och därvid icke akta på de andras hvarken glädjesånger eller klagovisor." Innan riksdag sammanträdde, ville han, att regeringen bestämde och i ordning uppgjorde allt som skulle föreslås och genomdrivas, ty att öfverlämna sådant åt ständerna "vore att taga råd af dem, som saken intet förstå"; hvarförutan "många försätta, det många förrätta". Riksdagarna roade honom icke, "men," sade han, "de höra till folkets rätt och frihet samt tjäna till att upplysa allmänheten och att sammanbinda den med regeringen." Hände det under riksdagarna medan han var vid styret, att något stånd blef oense med regeringen, så lät han uppkalla det i rådssalen, undersökte dess klagopunkter, lät det anföra sina skäl och grunder, gillade det skäliga, vederlade det oriktiga, skrapade med kraftig hand det obilliga och släppte ej efter förr, än han fått de missnöjda att taga skäl och lofva godt. Landshöfdingar, biskopar och generaler kunde vänta sig af honom skarpa tillrättavisningar om de kommo med några för riket skadliga påståenden; han gaf dem svar så, att både de sjulfva och andra tego.

På samma kraftiga och genomgripande sätt gick han till väga i allt och mot alla. Äldre och yngre tjänstemän af alla klasser och stånd blefvo kallade till honom och

som en fader tillrättvisade, icke blott för fel i tjänsten, utan äfven för enskild oordentlig lefnad. Rådsherrar och adel, som tillbragte sin tid i overksamhet, blefvo kraftigt uppmanade att "tänka och arbeta på förbättring af rikets handel och handtverkerier och icke, som hittills, ligga på landet, röka tobak, dricka öl och tänka en hvar blott på sin egen gård." Själftva hans kamrater, riksförmyndarna, blefvo allvarsamt efterhållna. De ville stundom taga tjänstledighet och sätta andra rådsherrar som ställföreträdare i regeringen, men rikskansleren tillät det sällan, aldrig utan allvarliga föreställningar om deras plikt mot fäderneslandet. — Var ett beslut taget, så verkställdes det med kraft. En kamrer, vid namn Jert Hansson, hade blifvit beträdd med försnillningar af kronans medel, utraderingar i räkenskaperna m. fl. grofva bedrägerier. Han erbjöd sig att skaffa kronan 300 gårdar, om han skonades till lifvet, och han hade lyckats vinna mäktiga förespråkare, bland andra riksdrotsen Per Brahe och själfva den då sextonåriga drottningen. Men i rådet genomdref Oxenstierna lagens bokstaf, att bedragaren skulle dö. Drottningen företog sig att ännu en gång bedja om mildring. Oxenstierna vägrade och domen gick i verkställighet. Lika litet aktade han i sådana fall ständernas förbön. En hofjunkare Stjernsköld hade rymt bort med en hoffröken, som var förlofvad med en annan man. Saken väckte mycken förargelse och Stjernsköld dömdes efter lag. Många bådo om nåd för honom, äfven de just då församlade ständerna. Men rikskansleren sade förtörnad: "Om ständerna förstodo sitt bästa, så skulle de hellre rycka regeringen i kappan och påminna om dess plikt, att med allvar och kraft vidmakthålla ordning och tukt i landet."

Det var på sådant sätt icke underligt att Axel Oxenstierna hade många och bittra fiender. Men ingen enda man med något anseende uppträdde bland dessa. Hatet emot honom dolde sig under namnlöshetens slöja och be-

gagnade nidskrifter och vanrykten till vapen; hvaremot de bättre af hans samtida stodo öppet och troget på hans sida och, långt ifrån att misstycka den afgörande myndighet han tog sig, böjde de sig gärna för den, begagnande sina krafter till att understödja hans.

De många och grundliga kunskaper Axel Oxenstierna redan i ungdomen förvärfvat, ökade han allt framgent genom läsning af det bästa som utkom. Midt under de hopade göromålen visste han skaffa sig tid att läsa, hvarvid dock alltid bibeln förblef hans käraste bok och därnäst grekiska och romerska författare. I sina bref och andra uppsatser blandade han ofta tankar och talesätt af Tacitus, Syrach och Salomo med kraftfulla och träffande ordalag ur enkla hvardags-svenskan. Själflärd, gynnade han lärdomen och de lärda. Vid Upsala universitet underhöll han årligen omkring tio behöfvande studenter, och många i framtiden utmärkta personer, Björnklo, Terserus, Salvius m. fl. hade af honom i ungdomen åtnjutit skydd. Han var kansler för universiteterna i Upsala och Erfurt, uppförde i denna egenskap mycken tid och var stundom själf närvarande vid förhören. Han understödde inrättningen af högskolan i Åbo samt af flera gymnasier och lät till stor del på egen bekostnad uppbygga Vesterås gymnasiihus. Hans kansli var fullt af skickliga unga män, mången af ofrälse börd; och han ifrade mycket för inrättande af en arkivskola i hufvudstaden, där de ynglingar, som med beröm slutat lärobanan i Upsala, skulle sättas "att noga studera de handlingar som röra fosterlandet, dess lagar och förvaltning". Detta och många andra hans förslag hindrades emellertid af kriget.

Bland de många beskyllningar, hvarigenom illasinnade sökt fördunkla Axel Oxenstiernas ära, var äfven den, att han riktat sig af Tysklands rof; och då man ej kunde framdraga ett enda bevis därpå, utspriddes man att de hopskrapade skatterna gingo förlorade vid Sandhamn jämte

det skepp, som år 1634 skulle öfverföra till Sverige åtskilliga af Oxenstiernas tillhörigheter. För att visa grundlösheten att detta påstående behöfves knappt mer än det ännu i behåll varande bref, som rikskansleren vid underrettelsen om nämnda skeppsbrott skref till sin son Johan. "Jag har," säger han, "hört omtalas det skeppsbrott, hvarigenom alla mina och dina saker, jämte kansliböckerna, förlorades. Det var för oss en märkelig skada, som likväl måste dragas. Kan du få något igen, så vore det godt, hvarom icke så må det blifva därhän; hvad som bergas är troligen också af vatten fördärfvadt. Mig oroar mest brefven och kanslipapperen. Illa om de äro borta, än värre om de fallit i danskarnes händer. Hade jag dem i behåll, eller åtminstone visste dem icke i fiendens händer, så skulle jag det andra föga akta." Skulle han skrifvit så, om någon särdeles skatt gått för honom förlorad?

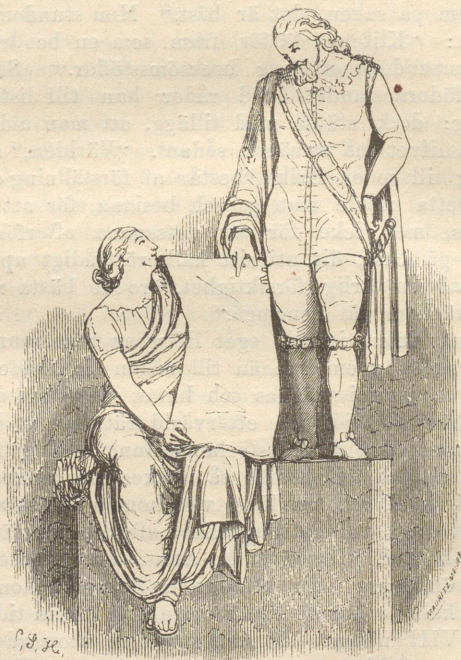
Man har ock påstått, att han sökt hindra fredssluten i Preussen, Westphalen och Brömsebro i afsikt att genom krigets förlängande upprätthålla adelns makt, göra sig själf outhärlig och hindra åtskilliga förändringars införande i den inre styrelsen. Sant är, att han hellre ville krigets förlängande några månader eller kanske år än en ofördelaktig fred, men för öfrigt var han alltid fredens nitiske förespråkare. Då man efter slaget vid Wittstock ville öka Sveriges fordringar, tillrådde Oxenstierna att "nöjas med hvad förut blifvit föreslaget; ty nu kunde man med ära nedlägga vapen." Då man 1648 i rådet flera gånger föreslog att angripa Polen, som var i dålig författning och ej kunde försvara sig, afrådde rikskansleren förslaget, "ty ett sådant anfall vore orättvist och Sverige behöfde dessutom fred". Då Kristina 1649 ville sända trupper för att understödja konungen i Frankrike, talade Oxenstierna äfven för lugnets bibehållande. Och i de många hundrade bref, som han skref till sin son Johan under Westfaliska fredsmötet, finns intet enda ut-

tryck, som kan tydas såsom ett bemödande att hindra freden.

Alla hans bref till sönerna andas faderlig kärlek och faderligt allvar. Beständigt uppmanar han till fosterlandstrohet, billighet, sanning och rättvisa. När helst Johan i någon svår ställning begärde råd, fick han till svar: "Håll dig till det, som är ärligt och rätt, ty det hafver dock längst bestånd." Ofta heter det: "Gå du, min son, rakt fram på saken, det är bäst." Men stundom kommer tillägget: "Klif ej därför fram som en bonde kommer framplumpande i ett par becksömsstöflar." Sällan och blott i fäderneslandets nöd råder han till list och förställning; dock städse med tillägg, att man aldrig i det enskilda lifvet må använda sådant. "Världen," skref han en gång till sonen Erik, "består af förställning och falskhet. Detta måste man se och besinna, för att där af ej bedragas, men icke för att detsamma efterfölja. Förtröstan på Gud, flit uti sitt kall, rättrådigt uppförande, styrkt af en ärlig försiktighet, äro de bästa medel att denna världen väl genomgå."

Axel Oxenstiernas eget lif visar bäst sanningen af denna regel; ty om han än till någon tid måste genomgå pröfnigen att misskännas och hatas, så gjorde dock slutligen både samtid och eftervärld rättvisa åt den store statsmannen, den ädle fosterlandsvännen. Krigare, vetenskapsidkare och ämbetsmän så inrikes som utrikes täflade om att i skrift och handling visa honom den största vördnad, och svårt vore att uppräknat alla till hans äreminnen utgifna skrifter. "Den Svenske Atlas, den Svenske Salomo" äro benämningar som ofta användts om honom. Hugo Grotius kallade honom den störste man på sin tid; påfven Urban VIII nämner honom en af de utomordentligaste män som världen sett. Richelieu säger: "Han var en outöslig källa af välbetänkta råd"; polska storkansleren Lubomirski: "Han var en präst utan prästvigning, en

konung utan konunganamn, ty han var större än alla namn. Måttligheten gaf honom ett sundt, sundheten ett långt, gudsfruktan ett evigt lif.“ Vördad och älskad sjönk han i grafven; vördadt och älskadt lefver hans minne oåtskiljaktigt förenadt med minnet af den store Gustaf Adolf och af Sveriges stoltaste tid.

Axel Oxenstierna och Historien.

Öreskrifter för folket.

En samling smärre skrifter, lämpliga för folkläsnung och för sockenbibliotek samt till premier i folkskolor.

 Hvarje häfte med en eller flera illustrationer.

N:o	öre.	N:o	öre.
55. Thomasson, P., Fredrik I och Östgöten	25.	86. Almqvist, C. J. L., Grimstahamns nybygge	25.
56. Thomasson, P., Prinsen och Borgarflickan	50.	87. Almqvist, C. J. L., Ladugårdsarrendet	25.
57. Björnson, B., En glad själ	50.	88. Blanche, August, Stockholms-historier. III.	20.
58. Mellin, G. H., Flickorna i Asker-sund	50.	89. Blanche, August, Stockholms-historier. IV.	20.
59. Ashjörnsen o. Moe, Norska folk-sagor och äfventyr	25.	90. Mankell, J., Måns Stenbock vid Gadebusch	25.
63. Almqvist, C. J. L., Kapellet	25.	91. Carlén, O., Tullgarns slott. Anteckningar	25.
64. Blanche, August, Stockholms-historier. I.	25.	92. Claude Gerard, Linné i Upsala och i Amsterdam	25.
65. Blanche, August, Stockholms-historier. II.	25.	93. Trolle, H. af, Karl XII och sjöbussen	15.
66. Åberg, J. O., Aina. Berättelse	25.	94. Segerstedt, A., Nio sagor	25.
67. Almqvist, C. J. L., Skällnora Kvarn	40.	95. — Tio sagor	25.
68. Thomasson, P., Lasse Mjöltnare och Masse Smed	35.	96. Mellin, G. H., Sigrid den fagra	25.
69. Thomasson, P., Karl IX och Vermlänningen	20.	97. Topelius, Z., Trenne sagor	25.
70. Sylvia, Byhistorier från Skåne	25.	98. Claude Gerard, Soldaten Blå	20.
71. Blända och Väreidskvinnorna	20.	99. Nordensvan, G., Befriaren	20.
72. Thomasson, P., Gubben i Fridhem	35.	100. Thomasson, P., Troheten i Norden	20.
73. Almqvist, C. J. L., Arbetets ära	15.	101. Thomasson, P., Karl X och Ölänningen	25.
74. Carlén, O., Gripsholms beskri-ning	25.	102. Hedberg, F., Lille Jätten	25.
75. Schwartz, M. S., En ädel förebild	25.	103. Sazon, Genom egen kraft	20.
76. Trolle, H. af, Dristighetens Hög-båtsman	25.	104. Sylvia, En slant i håfven	25.
82. Thomasson, P., Hans Jansson. Lefnadsteckning	25.	105. Fries, Th. M., A. E. Norden-skiöld och hans upptäckts-färder 1858—79	30.
83. Gamla historier för folket. 6:e samlingen	10.	106. Thomasson, P., Gubben Strid och hunden Frid	30.
84. Thomasson, P., Karl IX och Karl XII	20.	107. Flygare-Carlén, E., Kerstin Marias fästegåfva	20.
85. Thomasson, P., Under storm-fulle dagar	15.	108. Åberg, J. O., Adlercreutz' bud-bärare	25.

Öreskrifter för folket.

En samling smärre skrifter, lämpliga för folkläsnig och för
sockenbibliotek samt till premier i folkskolor.

 Hvarje häfte med en eller flera illustrationer.

N:o	Öre.	N:o	Öre.
109. Gamla historier för folket. 7:de samlingen	25.	135. <i>Segerstedt, A.</i> , Nóa sager å paschaser	25.
110. <i>Bondeson, A.</i> , Jon i Slätthult	25.	136. <i>Langlet, M.</i> , Konsten att spara	50.
111. — Visor på Ätradalens bygdemål	25.	137. <i>Thomasson, P.</i> , Karl XI och Vestgöten	30.
112. <i>Thomasson, P.</i> , Prinsessan i Humlegården	25.	138. <i>Thomasson, P.</i> , Erik XIV och liten Karin	20.
113. <i>Bondeson, A.</i> , Marknadsgubbar på Sjönevad	25.	139. <i>An-Do</i> , Eriks lifförsäkring	15.
114. <i>Thomasson, P.</i> , Kärlekenstempel	25.	140. <i>Cederberg, B.</i> , Bland vindskupor	25.
115. <i>Lea</i> , Ett fågelpar	25.	141. <i>Thomasson, P.</i> , Rika flickan i Rosendala	35.
116. <i>Leander, R.</i> , Sagor vid brasan. I.	25.	142. <i>Thomasson, P.</i> , Petter Jönssons lefnadsöden	50.
117. — Sagor vid brasan. II.	25.	143. <i>Saxon</i> , »Nya tag!» Berättelse ur bondelivvet	50.
118. <i>Thomasson, P.</i> , Utmärkta svenska bönder	25.	144. <i>Budde, L.</i> , En resa till folkhögskolan	30.
119. <i>Thomasson, P.</i> , Jägarens Ros	25.	145. <i>Ålund, O. W.</i> , John Ericsson	40.
120. <i>Aldén, G. A.</i> , General Pechlin som sockenherre	25.	146. <i>Lidholm, A.</i> , Karl XV och Vallehärsbonden	25.
121. <i>Lea</i> , Sven Wandring	25.	147. <i>Georgii, L.</i> , Sundhet och renlighet	25.
122. <i>Nielsen, A.</i> , Karin som kom till folkhögskolan	25.	148. Sagor och sägner från Vester-götland	30.
123. <i>Segerstedt, A.</i> , Tio nya sagor	25.	149. <i>Segerstedt, A.</i> , Åtta sagor	25.
124. — Elfva nya sagor	25.	150. — Åtta nya sagor	25.
125. <i>Thomasson, P.</i> , Svarta Fröken	50.	151. <i>Hjorvard, Elin</i> på Måsön	25.
126. — En läserska	25.	152. <i>Schwartz, M. S.</i> , Bellmans skor	25.
127. Det var en gång . . . Fyra italienska sagor	25.	153. — Det första och sista poemet	25.
128. Gamla historier för folket. 8:e samlingen	25.	154. — Tvenne pingstaftnar i Lidners lif	25.
129. Gamla historier för folket. 9:e samlingen	25.	155. — Drömmerskan på J. H. Kellgrens graf	25.
130. <i>Thomasson, P.</i> , En firad flicka	25.	156. — Amanda. Några teckningar ur Stagnelius' lif	25.
131. — Det förlorade barnet	40.		
132. — Slaflifvet i Sverige	40.		
133. — Riksdagsmannen	25.		
134. — Vallgossen o. Inspektoren	40.		

(Denna samling kommer att fortsättas och hvarje häfte säljes särskildt. De flesta häften åtföljas af flere illustrationer.)